

نمایه فصلنامه نگین ۹ تا ۱۲

اشیا و ه؛ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با توجه به رسالتی که در پیش دارد و اهتمام به این که باید به جنگ با رویکرد تخصصی پرداخت اقدام به انتشار فصلنامه نگین نموده است که با توجه به نوع پرداختن به مسائل تخصصی جنگ پدرو نوع خود کم نظیر است. در فصلنامه شماره ۹ طی گزارشی به بررسی ۸ شماره چاپ شده پیشین پرداختیم و حال در این شماره به بررسی اجمالی شماره های ۹ تا ۱۲ می پردازیم.

فصلنامه نگین شماره ۹

در نشریه شماره ۹ و در سر مقاله آن که به قلم سردبیر به چاپ رسیده است به بررسی رویکردهای سه گانه جنگ ایران و عراق پرداخته شده است و پرسش های مطرح شده در قبال جنگ را به سه قلمرو سیاسی، نظامی و اجتماعی تقسیم بندی کرده است و چنین تحلیل نموده که آغاز جنگ یعنی پایان دیپلماسی و ارتباط زنجیروار گفتمان و جنگ را مشخص نموده است. به راستی ذهن هر انسان آزاد اندیشی به این سوی خواهد رفت که علت وقوع جنگ چه بود؟ و نیز چگونه است که پس از انقلاب وزمانی که هنوز کشور ثبات سیاسی و اداری و اجتماعی خود را باز نیافته بود این چنین جنگ بزرگ و به لحاظ نظامی با ابعاد

گسترده آغاز شد و دشمن از ما چه می خواست و برای چه آمده بود؟ و ....
همه این سوالات و سوالات بسیار دیگری نیز وجود دارد که انسان را به تفکر وامی دارد و در نشریه شماره ۹ نگین به بسیاری از این سوالات پاسخ داده شده است.
طبق جدولی که در سرمقاله آورده شده است رویکردهای سه گانه جنگ به این شرح تحلیل شده است.
۱- رویکرد انتقادی در قلمرو سیاسی جنگ.
۲- رویکرد حماسی - ارزشی در قلمرو اجتماعی و فرهنگی جنگ.
۳- رویکرد عملیاتی - تاریخی در قلمرو نظامی جنگ.

ایران هیچ تعجیلی نکرد و در بیشتر قطعنامه‌های صادر شده، این جنگ را تهاجم و تجاوز به شمار نیاورد! و حتی نظریات دبیر کل یا هیئت‌های اعزامی از آن شورا به منطقه، مورد اعتنا واقع نمی‌شد.

در دومین مقاله این بخش به پیشگفتار کتاب هجوم سراسری (روزشمار جنگ ایران و عراق) به نوشته آقای مهدی انصاری یکی از محققین و راویان مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ پرداخته شده است که مروری کلی بر زمینه‌سازی هجوم و دوره ۳۵ روزه آغاز جنگ تحمیلی دارد.

آقای حسین یکتا (نویسنده و محقق) نیز در مقاله خود مطالعه‌ای تطبیقی به جنگ‌های سه‌گانه خلیج فارس دارد و این جنگ‌ها را از همه ابعاد به زیر ذره‌بین تحقیقات خود برده و به ارزیابی آن پرداخته است.

در بخش سخنرانی فصلنامه شماره ۹، عنوان "تیلور اندیشه انتظار در صحنه نبرد" که دریابان شمخانی (وزیر دفاع وقت) بیان کرده‌اند درج گردیده است. این سخنرانی اشاره‌ای به حال و هوای دوران جنگ دارد.

در بخش نقد و نظر این شماره آقای احمد مؤمن‌زاده محقق حوزه تحقیقاتی جنگ تحمیلی به نقد و بررسی این فصلنامه پرداخته و خانم فرانک جمشیدی به نقد و بررسی کتاب پرسش‌های اساسی جنگ نوشته آقای محمد درودیان با عنوان "از پرسش‌گری تا روشن‌گری، نقد گفتمان پس از جنگ" اشاره نموده است و در سومین تیتراژ این بخش "نقش ارتش و سپاه در جنگ" مورد نقد و بررسی قرار گرفته که به نظرات دکتر باوند پرداخته شده است.

در بخش با راویان که بیشتر به دفاتر راویان جنگ و اسناد جنگ می‌پردازد این بار به دست‌نوشته‌های آقای مسعود مقدم، مسئول جمع‌آوری و ثبت و ضبط رخدادهای جنگ در محور سوسنگرد اهواز رجوع شده است که آقای جواد زمان‌زاده

به راستی کدامین اقتضای جامعه و کدامین دستگاه‌ها به طور صحیح به رویکردهای مختلف طرح شده پرداخته‌اند و آیا این پرداختن باعث تکامل بوده یا بن‌بست؟

در قسمتی از این شماره آمده است، ایران پس از انقلاب قدرت بازدارندگی خود را از دست داده بود. یعنی اگر ما قدرت بازدارندگی داشتیم هیچ‌گاه عراق به ما حمله نمی‌کرد و در قسمتی دیگر چنین آمده است که اگر ما قدرت بازدارندگی نداشتیم پس چگونه توانستیم دشمن را متوقف کنیم و بعد او را از خاک خود بیرون برانیم، به راستی چگونه؟

یکی از سرداران ارتش از قدرت ارتش ایران پیش از انقلاب و وحشت عراقی‌ها از این ارتش صحبت به میان می‌آورد و اگر این چنین بوده است پس به چه دلیل عراق تصمیم گرفت به ایران حمله کند؟ در نهایت به این پرسش چنین جواب داده می‌شود: عمدتاً به دلیل روابط ارتش ایران و آمریکا، در درون ارتش ایران قدرتی وابسته وجود داشت که با وقوع انقلاب اسلامی و قطع رابطه ایران با آمریکا ماهیت این قدرت که یک قدرت وابسته بود پاشیده شد.

در بخش مباحث نظری این شماره که شامل دو مقاله به نوشته کارشناس مطالعات جنگ ایران و عراق علیرضا فرشچی و کی‌جی هالستی با ترجمه عبدالمجید حیدری به چشم می‌خورد که هر دو مقاله چگونگی جنگ در آینده و تاریخ جنگ‌های گذشته را به صورت آماری مثبت و منفی بیان کرده است.

قسمت مقالات با سه عنوان آغاز می‌شود. در مقاله اول که به نوشته آقای مرتضی شیرودی (کارشناس ارشد علوم سیاسی) است، مواضع و واکنش‌های سازمان ملل متحد در دو جنگ ایران و عراق و آمریکا در عراق را مورد ارزیابی قرار داده و از این ارزیابی‌ها این نکته مهم تلقی شده که شورای امنیت سازمان ملل در مورد پایان بخشیدن به جنگ عراق علیه

مقدمه‌ای نیز برای آن به رشته‌ی تحریر درآورده است. در آخرین مبحث فصلنامه که به اطلاع‌رسانی اختصاص دارد گفت‌وگویی با سرهنگ پاسدار محسن رخصت‌طلب، جانشین مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، درج گردیده که به فعالیت‌ها و روند شروع کار این مرکز اشاره شده است و در همین بخش به معرفی کتاب "جنگ خلیج" نوشته آقای سیدرضا طباطبایی اشاره شده و نگاهی گذرا به "رویکرد خبرگزاری جمهوری اسلامی به جنگ تحمیلی" در قسمت آخر این فصلنامه به چشم می‌خورد.

فصلنامه نگین شماره ۱۰

آیا تصرف سفارت آمریکا در حمله عراق به ایران تأثیر داشت؟ در سر مقاله سر دبیر سعی در نشان دادن نقش آمریکا در جریانات سیاسی علیه ایران و تحرکات و تهدیدات منطقه‌ای که از سوی سایر کشورها به ایران تحمیل می‌شد، دارد و نیز در جریان تصرف سفارت آمریکا به دست دانشجویان پیرو خط امام به این نکته پافشاری می‌کند که عراق قبل از تسخیر لانه جاسوسی نیز قصد حمله به ایران را داشت و به مدارک خود امریکایی‌ها در لانه جاسوسی استناد می‌نماید و این‌که اشغال لانه جاسوسی نه تنها ضرری را متوجه ملت و نظام نکرد بلکه باعث اتحاد و همدلی بیشتر مردم و مسئولان و استیصال آمریکا در جوامع جهانی گردید.

گفت‌وگو با امیر دریابان شمخانی در ادامه بحث بازدارندگی صورت گرفته است. وی با توجه به اینکه در آن زمان فرمانده سپاه خوزستان بود دلایل و شرایط آغاز جنگ را بیان می‌کند و به تحرکات و خراب‌کاری‌های مختلف عراق در مرز ایران اشاره دارد و در جایی می‌گوید:

عراق روی مرز تحرك و تجمع داشت، پاسگاه‌های مرزی ما را می‌زد، در خطوط نفتی و راه آهن ما بمب‌گذاری می‌کرد، آدم‌ربایی انجام می‌داد اما ما هیچ اقدامی که به درگیری منجر

شود انجام نمی‌دادیم و این عراق بود که جنگ را آغاز کرد. در مقاله‌ای به نام بازدارندگی، نویسنده سعی در توضیح نقش بازدارندگی در امنیت ملی یک کشور دارد و تأکید می‌کند که بازدارندگی نظامی در جلوگیری از درگیری‌های مسلحانه کاربرد دارد. موضوع اصلی برای نافذ بودن بازدارندگی آن است که کشور مورد نظر هم پیشرفته‌ترین تجهیزات را برای دفاع از سرزمین خود در اختیار داشته باشد و هم باید توان مقابله به مثل داشته باشد به گونه‌ای که تجاوز برای متجاوز بالقوه به یک پدیده پر هزینه تبدیل شود.

در مقاله‌ای دیگر به نام تصرف سفارت آمریکا، زمینه‌ها و عوامل مؤثر در تسخیر سفارت توسط دانشجویان تشریح و تجزیه و تحلیل شده است. از جمله این دلایل ملاقات نخست‌وزیر دولت موقت با مقامات امریکایی و سفر شاه به این کشور ذکر شده است و اینکه مردم از آن بیم داشتند که حضور شاه در آمریکا کودتای ۲۸ مرداد دیگری را در پی داشته باشد و این داستان مجدداً تکرار گردد. در این مقاله آمده است سفارت آمریکا در تهران با داشتن ۱۴۰۰ کارمند پیش از انقلاب بزرگ‌ترین سفارت در خاورمیانه محسوب می‌شد و از این مطلب به راحتی می‌توان میزان خسارت وارده به کشور آمریکا در جریان تسخیر لانه جاسوسی پی برد.

در این شماره آقای علیرضا فرشچی "بازدارندگی دو راه‌برد" و آقای رایز داولسوسکی با ترجمه عبدالمجید حیدری "بازدارندگی در امنیت ملی کشورهای با اندازه متوسط" را به عنوان مبحث نظری ارائه نموده‌اند. در بخش مقالات نیز آقای رضا مؤمن‌زاده نگاهی اجمالی به مهم‌ترین روابط ایران و آمریکا داشتند و در ادامه این بخش پیشگفتار کتاب "ماجرای مک‌فارلین" روز شمار جنگ ایران و عراق درج گردیده است.

در قسمت سخنرانی، سردار سرلشکر غلامعلی رشید سخنانی

بین‌المللی طی جنگ سرد" می‌خوانیم:

هویت ملی نقش مهمی در روابط بین‌الملل باز می‌کند، هنگامی که فشار گروه‌های ملی‌گرای قومی به طور موفقیت‌آمیزی سیاست خارجی کشوری را چنان تحت تأثیر قرار می‌دهد که منافع آن کشور با منافع قومی ملی منطبق می‌شوند مناقشات نظامی بین‌المللی رخ می‌دهد. در مقاله "باقری فراتر از دست‌نوشته‌هایش" به نقل از شهید داوود کریمی می‌خوانیم:

صبح همه در به‌در دنبال این بودند که سپاه به اتاق جنگ بیاید، مدتی بود ما را راه نمی‌دادند. به این اتاق رفتیم من اینقدر به اطلاعات و مجموعه داشته‌های ذهنی ایشان (حسن باقری) متکی بودم که هفت، هشت نفر را همراه خودم نبردم در فرازی از نوشته‌های این شهید بزرگوار آمده است: اگر در شناخت دشمن هزار شهید هم تقدیم شود، می‌پذیریم اما در اثر ناآگاهی از وضعیت دشمن، منطقه و زمین یک شهید هم پذیرفتنی نیست.

در قسمت دیگری از این شماره روزشمار "آخرین تلاش‌ها در جنوب" چاپ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ معرفی شده است که در آن به وضعیت جنگ پس از سقوط فاو و آغاز عملیات‌های کربلای ۴ و ۵ اشاره شده و نیز پس از آن ماجرای مک‌فارلین توضیح داده شده است.

در مقاله‌ای به نام "توازن شکننده در جنگ ایران و عراق" به تأثیر شکست‌های وارد شده به لشکر عراق بر روحیه نیروهای عراقی اشاره شده است.

فرماندهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در سخنرانی خود که در این شماره به چاپ رسیده است شهید حسن باقری را یکی از قهرمانان متواضع این ملت و کشور معرفی می‌کند: "او یک نابغه بود که از نبوغ خود در طرحریزی‌های عملیاتی تا راه‌اندازی واحدهای اطلاعاتی، سازمان‌های یگان‌های رزم و

ایراد نموده و در بخش نقد و نظر مقاله‌ای با عنوان "بررسی گفتمان‌های پس از جنگ بر اساس دو رکن ذهنیت و کلیت" نوشته خانم فرانک جمشیدی به رشته تحریر درآمده است. گروه پژوهش فصلنامه نیز در این بخش به بررسی مباحث مطرح شده در گرامی‌داشت هفته دفاع مقدس پرداخته است.

در قسمت با راویان مصاحبه‌ای با علی شمخانی انجام گرفته که در این مصاحبه علل شروع جنگ، نحوه ادامه جنگ، چگونگی پیروزی‌ها و شکست‌ها به صورت یک سند شفاهی بازخوانی شده است.

در بخش اطلاع‌رسانی دفتر ادبیات و هنر مقاومت، کتاب تسخیر و پایان‌نامه‌های دافوس درباره جنگ تحمیلی به ترتیب و در بخش‌های جداگانه معرفی گردیده است.

فصلنامه نگین شماره ۱۱

در فصلنامه شماره ۱۱ نگین ایران در مقاله "در رثای نظریه‌پردازان جنگ" به قلم سردار غلامعلی رشید به سرگذشت شهید حسن باقری اشاره شده است و نویسنده خود را ازادتمند این شهید بزرگوار می‌خواند و او را بنیان‌گذار تفکر فنی کلاسیک و بنیان‌گذار قدرت دفاعی جدید در جبهه‌های ایران معرفی می‌کند. شهید باقری در سن ۲۶ سالگی به فرماندهی رسید و مسئولیت‌های بسیار سنگین را به عهده گرفت. در فرازی از سخنان شهید باقری و از زبان او آمده است که باید به خود جرأت داد و شیوه جنگ را تغییر داد. هر کدام از ما از تواضع و فروتنی بسیار شنیده‌ایم اما وقتی فردی در جبهه‌ها فرمانده باشد و به مادر خود بگوید که در جبهه‌ها سقای بسیجی‌هاست و برای آنها آب می‌آورد چه نامی می‌توان بر او نهاد؟

در بخشی از این شماره از بازدارندگی در جنگ بحث شده است که در شماره‌های قبل نیز اشاره شده است.

در مقاله "همسایگان ناخواسته؛ قومیت مشترک و کشمکش

در پی ناکامی‌های متعدد در سال‌های نخستین جنگ و آزادسازی مناطق اشغالی به مرحله نوینی وارد شد و منطق نبرد و نگرش دفاعی آن بالاخص درباره چگونگی عملیات‌های محدود، نیمه گسترده و گسترده متحول شد و سازمان رزم جدید بر پایه حضور نیروهای مردمی در قالب سازمان سپاه در کنار ارتش جمهوری اسلامی ایران شکل گرفت.

عملیات بیت المقدس به آزادسازی منطقه‌ای به وسعت ۶ هزار کیلومتر مربع از جمله آزادسازی شهرهای خرمشهر و هویزه و جاده اهواز خرمشهر و منطقه جفیر و ۱۸۰ کیلومتر مرز از خرمشهر تا شلمچه و کوشک - طلائیه هورالهوریه انجامید.

در مقاله‌ای دیگر با عنوان "مرور کلی مواضع امام خمینی (ره) در پنج مقطع از تاریخ جنگ (با تأکید بر مذاکرات صلح)" آمده است: امام خمینی پس از ناکامی عراق و استقرار در مناطق اشغالی شرایطی را برای برقراری صلح مطرح نمودند مشتمل بر:

- ۱- عقب‌نشینی بدون قید و شرط ارتش عراق،
- ۲- پرداخت خسارت،
- ۳- استعفای صدام از حکومت عراق و آزاد گذاشتن ملت عراق.

در مطلبی به نام توطئه آمریکا و عراق در حمله به ایران، سخنرانی شهید همت در پادگان دوکوهه در ۱۶ فروردین ۱۳۶۲ به چاپ رسیده است. در فرازی از این سخنرانی آمده است: "برای حمله عراق به ایران مقدمات آماده بود. قرار بود درست مانند طرح اسرائیل برای حمله به مصر ۲۴ ساعت قبل از حمله، هواپیماها بلند شوند بیایند و تمامی فرودگاه‌ها را بزنند و قرار بود بلافاصله از زمین و هوا و دریا اینها بریزند و بیایند و آمدند." یاد این سردار خبیر گرامی باد.

در بخشی از این شماره گفت‌وگویی با دکتر کاشی با عنوان

آموزش نیروهای زرهی بسیار سود برد. در صفحات پایانی این شماره به معرفی نمایشگاه و پایگاه اطلاع‌رسانی جنگ پرداخته شده است که در آن هدف از تأسیس این پایگاه توسط مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ چنین بیان شده است.

- ۱- اهتمام به شناخت تمامی موضوعات مربوط به جنگ.
- ۲- ارتقای فرهنگ عمومی و تقویت روحیه جهادگری و حماسه‌گری.
- ۳- هدایت افکار و تصحیح تلقیات عمومی در مورد جنگ که به منزله امانت گران‌قدری نزد ماست.
- ۴- انتقال آن به نسل‌های آینده از راه‌های مختلف.
- ۵- زنده نگه داشتن و جاودانه کردن اصول و ارزش‌ها برای مردم و نسل‌های آینده به منظور دستیابی بر قله‌های افتخار.

فصلنامه نگین شماره ۱۲

خرمشهر شهری است که بی‌گمان هر ایرانی وقتی نام آن را می‌شنود به یاد قهرمانی‌ها، دلاوری‌ها و مقاومت مردانی می‌افتد که با خون خود دیواری بسیار عظیم و محکم در مقابل هجوم دشمنان این آب و خاک ساختند و واژه مقاومت واژه‌ایست که با خرمشهر آمیخته است در سرمقاله به قلم سردبیر آمده است: نام خرمشهر در یک فرایند سیاسی نظامی و اجتماعی به نماد مقاومت مردم ایران تبدیل شده است و امتداد مفاهیم و معانی مندرج در این نام به عنوان یک نام بزرگ و تاریخی صرفاً با تجلیل از گذشته تحقق نمی‌یابد بلکه باید بر پایه بزرگی‌ها و عظمت حاصل از مقاومت و پیروزی در خرمشهر در سراسر کشور به طور عام و در خرمشهر به طور خاص زمینه استقرار سازمان جدیدی را فراهم کرد که در غیر این صورت حماسه فتح خرمشهر صرفاً در حد یک خاطره مطرح خواهد شد.

در مقاله "تحلیلی بر عملیات بیت المقدس" می‌خوانیم: ایران

"گفتمان جنگ" نقد و بررسی شده است که مورد توجه علاقه‌مندان بسیاری در این حوزه شد.

در قسمت مباحث نظری دکتر مصطفی زهرانی "نظریه‌های پایان جنگ" را بررسی نموده و محمد علی قاسمی مقاله "آزمون نظریه‌های پایان جنگ در جنگ ایران و عراق" نوشته تنوکان هوی را ترجمه کرده است.

در قسمت مقالات "تحلیلی بر عملیات بیت المقدس" نوشته فتح‌الله جعفری که در بالا به آن اشاره شد و مقالاتی از آقایان حمید فرهادی‌نیا با عنوان "مرور کلی مواضع امام خمینی (ره) در پنج مقطع از تاریخ جنگ"، و هادی نخعی (نویسنده روزنامه جنگ) با عنوان "تجدید رابطه امریکا و عراق در جریان جنگ تحمیلی" درج گردیده است. مقاله‌ای نیز با عنوان "عراق تحت حاکمیت صدام: کشاکش قدرت و ناتوانی" کاری از گروه ترجمه فصلنامه در این شماره آمده است.

در بخش نقد و نظر آقایان علیرضا فرشچی به معرفی و نقد "گفتمان جنگ در رسانه‌ها و زبان ادبیات"، حمید فرهادی‌نیا به نقد کتاب "علل تداوم جنگ" و محمد درودیان به نقد و بررسی نتایج یک نظرسنجی درباره "ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر" پرداخته‌اند.

در بخش با روایان، اسناد مربوط به "تغییر استراتژی عملیاتی سپاه از جنوب به شمال" درج شده و در بخش اطلاع‌رسانی آقای علیرضا کمره‌ای به معرفی کتاب "خرمشهر در جنگ طولانی"، آقای سیدمسعود موسوی به معرفی کتاب "ورود به خاک عراق: ضرورت‌ها و دستاوردها" و گروه پژوهش فصلنامه به معرفی پایان‌نامه‌های دافوس ارتش درباره جنگ تحمیلی پرداخته‌اند.